

SAMMENLIGNING

MELLEM DE GAMLES

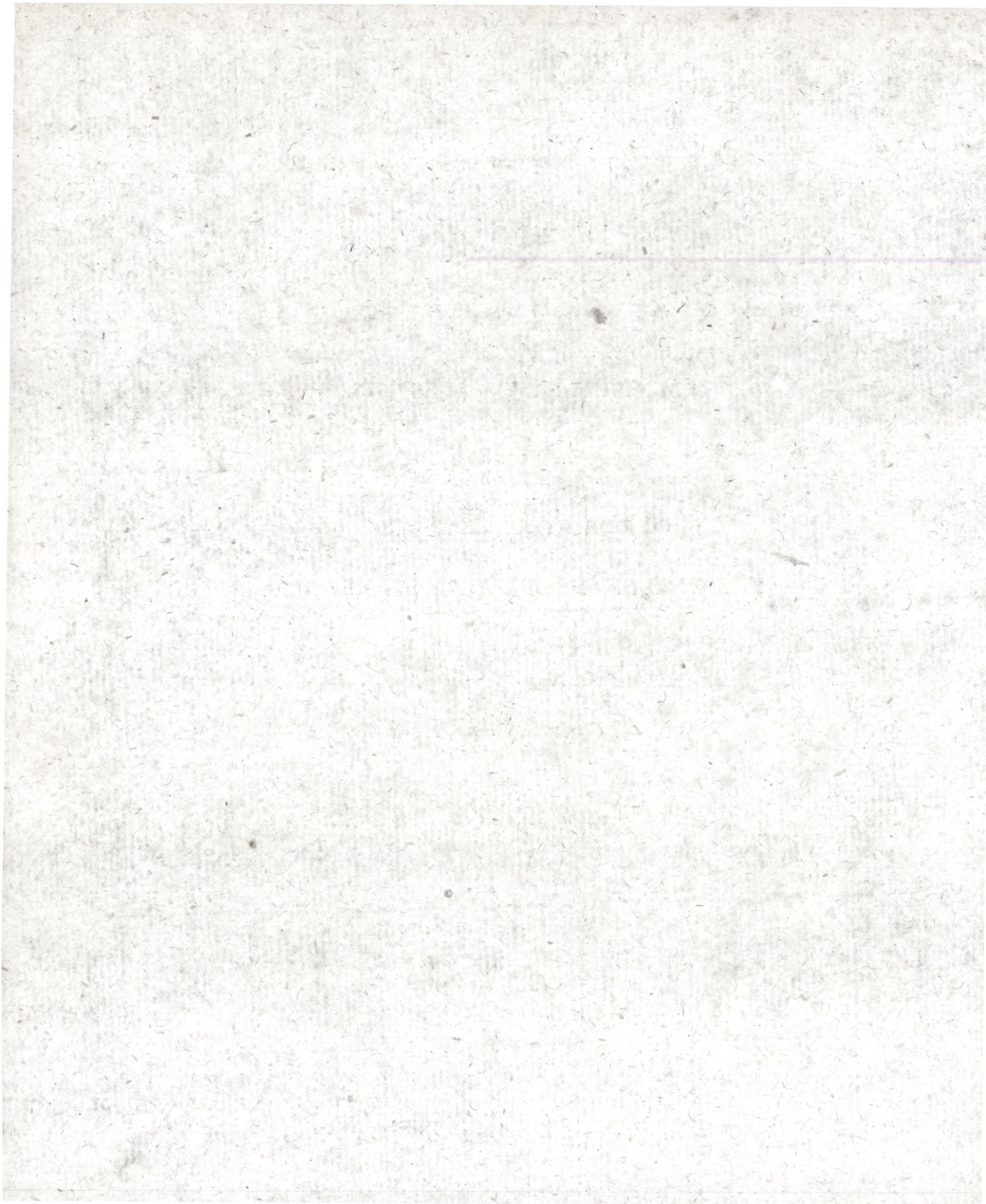
B A E T Y L I E R

OG DE I NYERE TIDER

FRA HIMLEN NEDFALDNE STENE.

Ved

D. Frederik Münter.

*Sammenligning mellem de Gamles Bætylier og de i nyere
Tider fra Himlen nedfaldne Stene.*

Ved D. FREDERIK MÜNTER.

De fra Luften ikke endda saa sjeldent, og endnu for ganske kort siden nedfaldne Stene, have paa eengang tildraget sig Physikernes og Astronomernes Opmærksomhed. Man forkaster ikke mere som Fabler, hvad man har saa mange tilforladelige Vidnesbyrd om. Man har ved chemisk Analyse af Stenene selv fundet store Rimeligheds-Grunde for, at de ej høre til det jordiske Steenrige ¹⁾; den heede, og for endeel blödere Til-

P 2

¹⁾ *Verhandlungen die Analyse und den Ursprung meteorischer Steine und Metallmassen betreffend: i Neues allgemeines Journal der Chemie, 1tes Hest. Berlin 1803.*

stand, i hvilken de komme ned²⁾, de meteoriske Phænomen-
ner, som ledsage deres Fald, have foranlediget adskillige Hy-
potheser om deres Oprindelse³⁾; og hvilken af disse end
maatte være den sande, saa er dog i hvert Fald Sagen vigtig
og interessant nok til at Videnskabernes Dyrkere med forenede
Kræfter maae söge at oplyse den. Det er her eet af de, just
ikke saa hyppigen mödende Tilfælde, hvor Historikeren kan
gaae Haand i Haand med den Naturkyndige: og jeg haaber
derfor Tilgivelse, om jeg udbeder mig Selskabets Opmærksom-
hed for nogle faae Öieblikke. Ei vil jeg opholde det med en
Fortegnelse over alle de Steenregne om hvilke der tales i den
romerske Historie⁴⁾, og i de forskjellige Landes Kröniker,
hvori deslige Prodigia findes omhyggeligen optegnede⁵⁾. Jeg
vil allene henholde mig til nogle fra den graae Alderdom til

²⁾ *Pfaffs und Friedländers neueste Entdeckungen französ. Gelehrten in den gemeinnützigen Wissenschaften und Künsten. September 1803. p. 142.*

³⁾ Hypotheserne ere følgende: a) at deere Produkter af Jordens Vulcaner. b) Af Maanens Vulcaner. c) Ved chemiske Naturkræfter dannede i Atmosphæren. d) Eller Dele af en i Universo adspredt Materie, som ved Jordens tiltrækkende Kraft er kommet i dens Virkekreds. Jevnf. *Wrede Kritische Bemerkungen über die neueren Hypothesen, wodurch man die unter dem Nahmen der Feuer-Kugeln bekannten Lufterscheinungen zu erklären sucht. I Gilberts Annalen der Physik. XIV p. 33.*

⁴⁾ Hvad især Occidenten angaaer, hos *Livius, Plinius og Julius Obsequens.*

⁵⁾ I Anledning af de nyere Undersögelser ere disse især samlede af *Izarn* i hans *Lithologie atmosphérique. Paris 1803.* Af *Chladni* i hans *Chronologisches Verzeichnis der mit einem Feuermeter niedergefallenen Stein- und Eisenmassen. I Gilberts Annalen der Physik XV p. 307. v. Ende über Massen und Steine die aus dem Monde auf die Erde gefallen sind. Braunschweig 1804.*

vore Tider komne Efterretninger om himmelfaldne Stene, der især tjene til at oplyse de Forestillinger, Forverdenen havde om dem, og tilligemed godtgjøre, at disse Stene netop henhørte til samme Klasse af Aërolither (man tillade mig at bruge dette af Blumenbach indførte Ord⁶⁾), som de, vi i nyere Tider have lært at kjende.

II.

Förend jeg skrider til at fremstille disse Efterretninger, udbeder jeg mig Tilladelse til med faa Ord at forelægge Selskabet det Resultat, jeg har draget af dem; deslettere vil da hver enkelt kunne prøves og bedømmes.

Ældgammel var i Orienten Stjernernes Dyrkelse. De bleve betragtede som Guddommelige Væsener. Hver Stjerne troede man, var besjelet af en over Menneskelig Svaghed ophöjot Aand; og heraf udledede man en Mængde overtroiske Forestillinger, af hvilke Astrologien havde sin Oprindelse. Stjernerne selv holdt man for at være Ildmasser, om hvis Störrelse man dog endnu ikke havde tydelige Begreber; ligesaalidet som om deres Frastand fra Jorden: saa at den Idee, at de kunde falde ned fra Himmelhvælvingen, ikke var urimelig i hiin Olds Öjne. Tidlig maa man have observeret Ildmeteorer. Disse holdt man da for nedfaldne Stjerner. Man iagttog ogsaa snart, at ved dem Stene kom ned; og ansaae dem, hvilke man saaledes opdagede, maaskee endog medens de endnu vare heede,

⁶⁾ *Noch ein Beitrag zur Geschichte der vom Himmel gefallenen Aërolithen. I Voigts Magazin für den neuesten Zustand der Naturkunde. März 1804.*

for Stjernerne selv. Følgen heraf var, at 'man holdt dem for ligesaavel besjelede i denne, som i deres forrige Tilstand. Man kaldte dem derfor λιθους εμπυχους, ansaae dem for guddommelige, troede at hver tilhørte sin egen Guddom, bevarede og dyrkede de større, ja ogsaa undertiden de mindre i Templer: men andre af det mindre Slags, der kom i Privatfolkes Værge, bleve sædvanligt, maaskee selv, fordi de vare mindre, anseete for besjelede af mindre mægtige Aander, brugte som Huusorakler, og tjente især Spaamænd og Gjøglere til deres Bedragerier. Paa Grund af de samme Forestillinger tillagte man ogsaa alle disse Stene Navnet *בית אל*, *Guddommens Huus* eller *Bolig*, hvoraf Grækerne omsider gjorde Ordet *βαθυλία*: og saaledes begyndte denne Overtroe i Österlandene i den højeste Alderdom, og varede ved i det romerske Rige indtil Hødenskabets allersidste Dage⁷⁾.

Det første, endskjönt mørke Spor af Stenes religiöse Behandling finde vi i første Mose Bogs XXVIII Kap., hvor der fortælles, at Jakob oprejste og salvede den Steen, paa hvilken hans Hoved havde hvilet den Nat, han i Drømme saae Himmelstigen. Men heraf kan dog Intet videre sluttet, end at Jakob ved Drømmen blev foranlediget til Tanke om Stedets Hel-

⁷⁾ Om Bætylierne har allerede Falconet skrevet en lærd Afhandling i *Memoires de l'Academie des Inscriptions et des Belles Lettres Tome VI* p. 513. Det undgik ikke hans Opmærksomhed, at de holdtes for at være himmelfaldne: men han troede at de vare Echiniter. Ogsaa Bötticher peger hen paa Bætylierne i hans Afhandling: *Was ist von den Steinen zu halten, die vom Himmel fallen? Deutsche Monatschrift, August 1796*, uden dog at undersøge Sagen. Den er ogsaa berørt af Dr. Chladni i den Fortegnelse han giver over de ham bekjendte Steenregne. *Gilberts Annalen der Physik XV* p. 312.

lighed. Han kunde kjende den formodentlig fra ældgamle Dage af hos Phönicierne indførte Skik at salve Stene, som vare Guderne helligede; og han efterlignede nu Skikken i denne for ham saa mærkværdige Anledning. Men forresten havde han udentvivel allerede for lyse Begreber om Gud, for at troe, at der var noget guddommeligt i Stenen selv, og tillagde rimeligviis Navnet Bethel hele Stedet, men ikke Stenen; med mindre han skulde have udledet Drömmen af den Omstændighed, at hans Hoved havde været lænnet til Stenen; hvortil dog Fortællingen ikke giver nogen Anledning.

Et klarere Vidnesbyrd finde vi i de af Eusebius opbeva- rede Fragmenter af Sanchuniathons Historie, for hvis Ægt- hed hele den graa Alderdoms Tone, i hvilken den er skrevet, synes at være Borgen, og som skal stige op til den trojanske Krigs Tider. Der hedder det: "At een af de fire Sönnner som Ouranos avlede med Jorden, hedte Betylos⁸⁾", og kort derpaa: "at Guden Uranos opfandt Bætylierne, da han frembragte be- sjelede Stene⁹⁾". Paa samme Sted fortælles: "at Astarte havde paa sin Vandring fundet en fra Himlen nedfalden Stjerne, ta- get den op og consecreret den paa den hellige Öe Tyrus."¹⁰⁾

Disse Steders Forklaring er ikke vanskelig, saasomt man kun sætter sig ind i Forverdenens symboliske Sprog, hvilket og overalt findes hos Sanchuniathon. At Uranos, Himlen, frem- bragte Bætylierne, kan ikke hedde andet, end at disse faldt ned fra Himlen; at Astarte fandt saadan Steen, en himmelfal-

⁸⁾ *Eusebii Præp. Evang. Lib. I. c. 10.*

⁹⁾ ἔπεινευσεν θεὸς Οὐρανὸς Βαιθυλία λίθους ἐμψυχούς μηχανητάμενος.

¹⁰⁾ Ἀσαρτη . . . ἵδρεν ἀεροπότη ἀστὲρα, ὃν καὶ ἀνελομένη ἐν Τυρῶ τῇ ἁγίᾳ νηστῶ ἀφιερωσε.

den Stjerne, og consecrerede den, kan være en senere Glosse, der er tilføjet til Sanchuniathons Værk, men viser i alt Fald öjensynlig, hvad Alderdommen troede om disse Stene. Thi at Stjernen er et Bætylium, lider dog ingen Tvivl. Men disse Stene kaldes besjelede, fordi man, som alt er erindret, ansaae dem for Gunders Opholdsted. Vi behöve altsaa ikke med Bochart¹¹⁾ at erklære det græske Udtryk λιθους εμψυχους for en Fejltagelse af Oversætterten, som i den phöniziske Original har læst נכנס נפשים istedet for נכנס נשפים, *lapides uncti*, arad. חן unger; thi Stenene bleve ikke helligede ved Salvelsen; men man salvede dem, for derved at betegne den Hellighed, man tillagde dem for deres Oprindelses Skyld¹²⁾. Navnene λιθος εμψυχος og βαιθυλιον vare dog ellers ikke de eneste, man gav saadanne Stene. Priscianus¹³⁾ melder, at de ogsaa hedte Abdir eller Abaddir: en Benævnelse hvis Etymus er uvis, da den kan udledes af אביר אבן *den guddommelige Steen*, eller, efter andres, skjönt mindre rimelige Mening, af אב אביר; *den guddommelige Fader*, eller og, ifølge Bochart, af אבן אביר, *den*

¹¹⁾ *Canaan et Phaleg. Lib. II. cap. 2. p. m. 707.*

¹²⁾ Af Fortællingen hos de Græske Mythographi, om at den Steen, Rhea gav Saturn at syælge istedet for den nysfödde Jupiter, som ogsaa kaldes en Bætylus (*Hesych. ad. v. βαιτυλος. οὕτως ἐκαλεῖτο ὀδοθεῖς λιθος τῷ Κρονῷ ἀντι Διός. Priscianus L. V. p. 647. Etymol. magn. Lycophr. i Cassandra og Tzetzes til ham, Jevnför og Bocharts Canaan et Phaleg. p. m. 708.*)

¹³⁾ Priscianus l. c. kan, saavidt jeg skjönner, intet Brug gjöres, med mindre man vilde drage deraf den Slutning, at dengang Fabelen opkom, Bætylierne allerede bleve betragtede som hellige og guddommelige Stene. Jevnf. om Fabelen *Ovid. Fastor. L. IV. v. 205. og Burman. ad. h. l.*

runde Steen, for at betegne Stenenes ofte rundagtige Form, paa hvilken de Gamle vare opmærksomme, og som ligeledes omtales hos Plinius, der udtrykkelig paa det Sted, hvor han afhandler Gemmas ceraunias, anfører en Græker Sotacus, som siger, at eet Slags af dem er rundt og sort, og kaldes Bætyli. Han melder tillige, at man tillagde dem store magiske Kræfter¹⁴). Forresten blev Navnet Abaddir, hvad Oprindelse man og vil tilskrive det, ligesaa længe bekjendt som hiint første, og er formodentlig ikke gaaet under, førend hele det phöniciske Sprog. Thi Augustinus kjender det endnu, og taler om Abbaddirerne, som om Guddomme den Numidiske Almue dyrkede¹⁵).

III.

Fædrelandet til disse Stenes guddommelige Dyrkelse var uden tvivl Phönicien og Syrien. Der synes enten fra de ældste Tider af mange at være nedfaldne; eller man har der været meest opmærksom paa dette Phænomen; og derfor findes ogsaa i disse Egne endeel Efterretninger om dem. Det vil maaskee ikke være af Vejen, her i Korthed at samle dem af de gamle Autorer. Dog troer jeg ikke, at enhver Steen, man i et Tem-

¹⁴) Per illas (ceraunias gemmas) quæ nigræ sunt et rotundæ, urbes expugnari et classes (Sotacus refert) easque Bætulos vocari. *Hist. nat. L. XXXVII Cap. 9.* Andre som vare lange, kjendte Sotacus ogsaa; de sammenlignes med Öxer, og kaldes kun med det almindelige Navn Cerauniæ.

¹⁵) Augustini Epistola ad Maximum Madaurensem. Miror quod nomen absurditate commoto in mentem tibi non venerit, habere tuos et in Sacerdotibus Eucaddires et in Numinibus Abbadires. Ep. 17, ed. Maurinæ al. 44.

pel ydede Dyrkelse, med Sikkerhed kan holdes for at være himmelfalden, fordi man i de ældste Tider, inden Billedhuggerkonsten blev opfundet, kan have taget Stene, blot for at betegne Guddomme med; hvilket Pausanias siger virkeligen at være skeet i Grækenland¹⁶). Men alligevel bliver da altid Spørgsmaalet at afgjøre, hvilken Omstændighed kan have bevæget den Tids Mennesker til at holde saadan og ingen anden Steen slig Ære værd; og naar Stenenes Form og Farve da svarer til det vi vide om de fleste himmelfaldne Stene, er det altid rimeligt at hines Oprindelse er den samme som disses, og at den har givet Anledning til deres Dyrkelse. Alligevel taber Sagen Intet, ved at Exempler vælges sparsommelig, og jeg vil derfor nøjagtig adskille de Stene, om hvilke det udtrykkelig siges, at de ere faldne fra Himlen, fra dem, om hvilke dette ikke meldes.

Blandt de første er især mærkværdig Soelgudens Elagabali Steen i Templet i Emisa, hvilken omsider Kejser Elagabalus, der var Gudens Præst, bragte til Rom. Om denne Steen beretter Herodian udtrykkelig: »at dens Billede hverken er gjort paa romerk eller græsk Maade, men er en stor Steen, nedenunder rund, oventil efterhaanden spids, næsten som en Kegle, af sort Farve, og at man brouter med, at den er falden fra Himlen. Paa Stenen fremrage og sees nogle Træk, som skulle være Solens Billede, og ej ere gjorte af Menneskehænder¹⁷).»

¹⁶) Pausan. L. VII. c. 22.

¹⁷) *Λίθος δὲ τις ἐστὶ μεγίστος καταθέν περιφέρειας, ληγῶν εἰς ὄξυτητα. Κιονοειδὲς αὐτῷ σχῆμα τε ἢ χροία, διοπετη τε αὐτὸν εἶναι σεμνολογοῦσι, ἐξοχῶς δὲ τινὰς βραχέϊας καὶ τυποὺς δεῖκναι.*

Denne Steen sees og paa romerske Mynter af Kejser Elagabalus¹⁸⁾, og Stæderne Ephesus og Emisa¹⁹⁾; af hvilke Forestillinger dens Form bliver ganske tydelig.

Ligesaa fortælles udtrykkelig af Appian om den Steen, som Pessinuntinerne i Galatien dyrkede som Cybeles Helligdom, og som siden i anden puniske Krig blev hentet til Rom²⁰⁾; at den var falden fra Himlen²¹⁾, og adskillige blandt de senere Græker deriverede endog heraf, endskjönt uidentviveligt, Stadens Navn Πεσινους, απο του πεσειν²²⁾. Stenens Beskaf-

Q 2

νουσι. εικονα τε ηλιου ανεργασον ειναι θελουσι, ουτω βλεποντες.

Hist. L. V. Cap. 3.

¹⁸⁾ *Eckhel Doctr. Numor. vet. Vol. VII. p. 240.* En saadan med Omskrift SANCTO DEO SOLI ELAGABAL beskriver ogsaa *Beger i Thesaurο Brandenb. II. p. 712.*

¹⁹⁾ De Ephesiske Mynter med den koniske Steen beskrives i *Vaillant numismata Imp. præstantiora ed. 2da, Tomus II. p. 285-88* og *Numism. Imp. a populis græcis cusa p. 127.* Af Emisa findes saadanne Mynter anførte i *Eckhels Doctr. Numor. vet. III. p. 311.* Zoëga formoder og, at en skjøn Tetradrachme af Alexander den Store, som Cardinal Borgias ejer, i hvis Area en konisk Steen sees med en Stjerne over, kunde maaskee være slaet i denne eller en anden syrisk Stad. *De usu Obelisc. p. 205.*

²⁰⁾ *Livius L. XXIX, c. 10 seqq.*

²¹⁾ *Appianus de bellis Annibal. c. 56.*

²²⁾ *Herodian. L. I. c. II. αὐτὸ τὸ ἀγάλμα διόπετες ἄς λεγουσιν.....*
 τούτο δὲ παλαι μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθῆναι λόγος εἰς τινὰ
 τῆς Φρυγίας χωρὸν. Πεσινους τε ὄνομα αὐτῷ. τὴν δὲ προση-
 γορίαν λαβεῖν τὸν τοπὸν ἐκ τοῦ πεσοντος ἀγάλματος καὶ
 πρῶτον ἐκείσε ὀφθῆναι. Den samme Derivation af Navnet απο του
 πεσειν beretter og *Ammianus Marcellinus, L. XXII, c. 22* eller 9.

fenhed, at den var sort og uformelig, beretter Arnobius²³⁾. Vi vide og, at den ikke var stor, og at den magelig kunde bæres i Haanden²⁴⁾.

Ogsaa i Egnen af Heliopolis paa Libanons Bjerg skulle endog i en senere Tid mange Bætylia eller Bætyli²⁵⁾ have været, hvilke Photius nævner paa det Sted, jeg siden nærmere skal omtale. Men om de have været i Templer eller ligget under aaben Himmel, siges ikke, og det sidste synes vel at være det rimeligste.

²³⁾ Ridetis temporibus priscis . . . Pessinuntios silicem pro Deum matre coluisse. —

Magna Mater ex Phrygia Pessinunte Romam accita. Si verum loquantur historiae, neque ulla inserunt rerum conscriptionibus falsitates, allatura ex Phrygia est nihil aliud missum a Rege Attalo, nisi lapis quidam non magnus, ferri hominis manu sine ulla impressione qui possit, coloris furvi atque atrii, angellis prominentibus inaequans: et quem omnes hodie ipso illo videmus in signo oris loco positum. Incolorem et asprum et simulacro faciem minus expressam simulatione praebentem. *Arnob. adv. gentes L. VI. p. 196. L. VII. p. 253. ed. Lugdun. 1651.*

²⁴⁾ Ibid. See forresten om denne Steen Falconets Dissertation sur la pierre de la mere des Dieux i Mem. de l'acad. des Incr. et B L. T. XXIII. p. 213. af lignende Beskaffenhed var formodentlig den Steen, som blev bevaret i et samme Guddom helliget Tempel paa Bjerget Ida. Claudian taler derom *de raptu Proserpinæ* Lib. I. v. p. 201 og kalder Stenen *religiosa silex*. Den var maaskee ogsaa falden fra Himlen: men jeg veed ikke om der findes nøjagtigere Efterretninger om den.

²⁵⁾ Der har vel været Forskjel mellem Bætyli og Bætylia, i Henseende til Størrelsen, da det sidste Ord er et Diminutivum af det første. Alligevel stode ogsaa disse sidste i høj Ære. Cybeles Steen i Pessinus var ganske liden! Men *ὁ βασιυλος* med Artiklen foran, kan desuden efter det græske Sprog's Genius gjerne betegne en enkelt særdeles berømt Steen, uden Hensyn paa dens Størrelse.

Henvende vi os til Grækenland, saa finde vi og der deslige himmelfaldne Stene. Saadanne vare de, som man dyrkede i Graziernes Tempel i Orchomenos, hvilke til K. Eteoclis Tid, altsaa før den trojanske Krig, skulle være faldne fra Himlen ²⁶). Fremdeles er det bekjendt, at en stor Steenmasse, om hvilken mange iblandt de gamle Forfattere tale ²⁷), faldt ned ved Ægos-potamos i den 72, 78, eller 84 Olympiade, (thi om Tiden ere Forfatterne uenige); om hvilken man siden fortalte, at Anaxagoras skulde have spaaet, at den vilde falde ²⁸). Stenen blev endog i senere Tider paa en vis Maade dyrket i Gymnasium af Abydos. Den var maaskee ikke den eneste, som var falden ned i denne Egn; og adskillige gamle Forfattere

²⁶) Pausanias XI. c. 38. *Τὰς μὲν δὴ πέτρας σεβούσι τε μάλιστα. καὶ τῷ Ἐτεοκλείῳ φατὶν αὐτὰς πέσειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.* Maaskee det Tempel som Rhea og Pan havde i Theben, blev bygget ved en lignende Foranledning. Scholiasten til Pindars Pyth. Ode 3. v. 137. fortæller at en Discipel af denne Lyriker iagttog paa et Bjerg i Nærheden af Theben en med stor Bulder nedfaldende Ild, hvilken ogsaa Pindar havde bemærket og tillige seet *Μητρος θεῶν ἀγάλμα λίθινον τοῖς ποσὶν ἐπερχομενον*: hvorpaa han oprejste Rhea og Pans Stötter nær ved sit Huus, og Thebanerne ifølge Apollos Orakel byggede et Tempel for Gudinden. Pindarus ed. Benedicti Salmurii 1620. p. 311. Om dette Tempel taler ogsaa Pausanias IX. c. 25.

²⁷) Marmor Parium. *Plutarchus in vita Lysandri. Diogenes Laertius II. 10. 12. Aristoteles de Meteoris I. 7. Plin. hist. natur. L. II. 38.* Jevnf. ellers og om Steenregnene: *Reflexions sur les prodiges rapportés dans les Anciens, par Freret, i Memoires de litterature de l'acad. de Inscr. Octav. Udgaven Tome VI p. 76.*

²⁸) Celebrant Græci Anaxagoram . . . prædixisse cælestium literarum scientia, quibus diebus saxum casurum esset a sole. *Plin. Hist. Natural L. II. c. 38.*

Aelia Capitolina ³⁵). Den maa altsaa der have været Gjenstand for religiøs Dyrkelse ³⁶), ligesom en, der sees fra Titi Regjerings Tid af paa Mynterne af Flavia Neapolis, det gamle Sichem, med en Stjerne over ³⁷). Maaskee de tvende sidste Forstillinger referere sig til eet og samme Factum, en Steenregn i Palæstina ³⁸). Stjernen kan da betegne Stenens Oprindelse; i det ringeste er det tilladt, herved at tænke paa den af Astarte fundne og i Tyrus consekrerede Stjerne: og denne Betydning bliver saa meget rimeligere, som hiin ovenomtalte Mynt af Alexander den Store har ligeledes Stjernen over Stenen. Over Stenen paa AELIÆ CAPITOLINÆ Mynt sees en Halvmaane,

³⁵) Den sees i et Tempel paa en denne Sted tilhørende Mynt af Severus. *Pellerin Recueil III. Tab. CXXXV. No. 9.*

³⁶) Af et Sted i *Lucian* kan man ogsaa slutte, at i denne Philosophs Dage himmelfaldne Stene vare i ganske frisk Minde. Thi med saadan en Steen sammenligner han just den pludselig til Syne kommende Philosoph Menippus i hans *Icaromenippus*. Μενίππος ἡμῶν διοπετής παρῆσιν ἐξ οὐρανοῦ.

³⁶) *Pellerin Recueil T. II. Tab. LXXX. No. 76.*

³⁷) *Pellerin Recueil III. Tab. LIV.* Besynderligt, at *Eckhel* holdt Stenen for en Pileus Dioscurorum! *Doct. num. vet. III. p. 434.* Ere maaskee flere saakaldte Pilei Dioscurorum, paa Mynter ligesom denne, koniske Stene eller Bætylier? Sagen fortjente vel en nøjere Undersøgelse.

³⁸) *Tacitus* taler *Histor. V. c. 13.* om endeel Prodigia, som skeede kort for Jerusalems Belejring. Evenerant prodigia, — visæ per coelum concurrere acies, rutilantia arma etc. Var maaskee eet af disse Prodigier saadan en Steenregn? Det er bekjendt af de nyere Beretninger om deslige Phænomener, at de ere ledsagede med Skrald som af de heftigste Kanonader. Dog kunde man maaskee og antage, at disse Stene paa de palæstinenske Mynter henhørte til Dyrkelsen af den paphiske Gudinde, som ogsaa var udbredt udenfor Cypem.

Astartis Symbol, som blev dyrket i denne Stad, og hvilken Gudinde maaskee Stenen var helliget. Ligeledes blev Venus dyrket i Paphos under Skikkelse af en konisk Steen; men Stenens Beskrivelse gjør det uvist, om den var af samme Beskaffenhed^{3°)}.

Andre Stene finde vi, som ikke have været koniske. At ogsaa deslige uden nogen bestemt Form vare faldne ned, have vi allerede seet. Om Stenen i Abydos meldes i det ringeste ikke, hvad Figur den har været af. Ligesaalidet om Bætylierne ved Heliopolis. Men Araberne dyrkede een eller flere store Stene af fiirkantet Form. Een iblandt disse, helliget Guden Dusares, omtales ofte^{4°)}, og forestilles ogsaa paa

3°) *Tacit. Hist. II. Cap. 3.* Simulacrum Deæ, non effigie humana continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum, metæ modo exurgens. *Maximus Tyrius Dissert. 38.* Venerem Paphii colunt, cujus statua similis est pyramidi albæ. *Servius ad Æneid. I. 720.* Apud Cyprios Venus in modum umbilici, vel, ut quidam volunt, metæ colitur. Mynterne med tre Coni i et Tempel, blandt hvilke den mellemste og højeste er Gudindens Statue, ere deels Numi Autonomi, som findes anførte hos *Eckhel Doctr. numor. veterum III. p. 86*, deels af Drusus, Trajan og Caracalla. Jevnf *Falconet des Bætyles. Mem. de l'Acad. des Inscr. VI. p. 528.* Ogsaa paa Mynterne af Pergamus og Sardes sees den paphiske Gudinde. Forestillingen af den paphiske Steen paa Mynter af Cypem (ej blot Staden Paphos) findes og i den første Deel af *Reinhards Geschichte von Cypem Tab. I.*

4°) *Arnob. L. VI. p. 196.* Ridetis temporibus prisicis coluisse informem Arabas lapidem. *Maximus Tyrius Dissert. 38.* Ἀραβιοὶ σεβούσι μὲν

Vid. Sels. Skr. III Del, I Hæfte.

Mynter ⁴¹⁾). Gudens Dyrkelse udbredte sig indtil Rom. Det er og, om ikke vist, saa dog meget rimeligt, at den sorte Steen i Kaaben i Mekka, er just denne, de hedenske Arabers Gud-dom ⁴²⁾).

Ogsaa hos Grækerne finde vi at deslige firkantede Stene bleve dyrkede. Af denne Beskaffenhed vare de tredive, som Pharenserne holdt meget hellige, og paa hvilke Guders Navne

... ὄντινα δὲ οὐκ εἶδα. Το δὲ ἄγαλμα ὃ εἶδον λίθος ἢ τετραγωνος. Flere Steder herom ere samlede af *Cuper* i hans *Notis in Lactantium* p. 154, hvor overalt et rigt Forraad af Materialier til Bætyliernes Historie findes, og af *Zoega de origine et usu obeliscorum* p. 205. Af *Codinus* i hans *Excerpter de originibus Constantinopoleos* No. 66 angives endog Stenens Maal. Den var fire Fod lang, tvende bred og een Fod tyk. Omtrent samme Maal har *Svidas*, der beskriver Stenen saaledes: *Τετραγῶν, τούτῃσι, θεὸς Ἄρης, ἐν Πιτρῶι τῆς Ἀραβίας. τὸν δὲ γὰρ μαλίστα τιμῶσι, τὸ δ᾽ ἄγαλμα λίθος ἐστὶ μελας τετραγωνος, ἀτυπωτος, ὑψὸς ποδῶν τεσσαρῶν, εὐρὸς δύο.*

⁴¹⁾ I et romersk Museum findes saadan Mynt af Staden Adraa i Arabia Petraea med en raa Steen i et Tempel, og Inscriptionen ΑΔΡΑΗΝΩΝ ΔΟΥΣΑΡ. *Zoega* p. 207,

⁴²⁾ *Sim. Assemanni sagio sull' origine, culto, letteratura e costumi degli Arabi avanti Maometto* (Padova 1788) p. 21. 24.

stode skrevne⁴³⁾: og den store sorte Steen, som Amazonerne havde helliget Mars paa Öen Aretias i Pontus Euxinus⁴⁴⁾. Andre Stene havde ingen Form, f. Ex. den som forestillede Hercules i et Tempel i Hyettus i Boeotien⁴⁵⁾ og den thespiske Cupido⁴⁶⁾. Men om alle disse Stene kan Intet siges, hverken med Visshed, eller med Rimelighed: og Grækerne fortalte ogsaa om Træpæle, Træplanker og Statuer, at de vare himmelfaldne⁴⁷⁾. Vi see heraf, at Overtro snart blandede sig i Sagen, og at ogsaa Bedrageriet benyttede sig af dette i hine Dage saa aldeles uforklarlige Naturphænomen.

V.

Jeg har hidindtil allene talt om de himmelfaldne Stene, som vare Gjenstand for offentlig religiös Dyrkelse. Men vi

R 2

⁴³⁾ Pausan. L. VII. c. 22.

⁴⁴⁾ Apollon. Rhod. Argon. II. v. 1173 . . . . . εἶσα δὲ μέλας λίθος
ἡρησιεῖσθαι ἱερός . . . . .

⁴⁵⁾ Pausan. IX. c. 24.

⁴⁶⁾ Pausan. IX. c. 27.

⁴⁷⁾ Jevnf. de Brosses über den Dienst der Fetischen Götter, Berlin 1785.

finde og Efterretning om deslige Stene, som vare i Privatfolks Værge, bleve af dem betragtede som hellige og Orakelstene, og fölgelig brugte til al Slags Overtrö. Ogsaa om disse tabe Efterretningerne sig i den höjeste Alderdom. Thi saadan Steen tilskrives i den saakaldte Orphiske Bog de lapidibus, den trojanske Spaamand Helenus, og ved den skal han have erfaret Gudernes Villie. Vel siges ikke udtrykkelig om denne Steen, at den var himmelfalden. Men et, skjönt meget senere Parallelsted, jeg strax skal anföre, vil sætte Sagen uden for al Tvivl. Stenen beskrives som mineralsk; naar man spurgte den til Raads, skal den have svaret med en svag Lyd, omtrent som et spædt Barns Graad. Den skal have været en Foræring af Apollo, haard, tæt, ujævn, med Rynker eller Streger rundt om, og af sort Farve; og den kaldes uden tvivl derfor og *σιδηριτης*. Med hellige Ceremonier og Vaskninger viede Helenus denne Steen, som Digteren kalder *πετρον ἐχειφρονα*, og gjorde den med sine almægtige Sange tilsidst besjelet (*ἐμπνοον*.) Det er da öjensynlig en Steen ligesom Sanchuniathons *λιθοι ἐμψύχοι*. Den blev ved hæftig Bevægelse i Hænderne bragt til at give sit Orakel⁴⁸). Hvor gammel den Orpheus tillagte Bog de lapidibus er, lader sig vel ikke afgjøre:

⁴⁸) Ὅποτε γὰρ μιν παγχι καμῆς ἐνὶ χεῖρεσσι πολλῶν,
Ἐξάπινῃς ὄρη νεογίλου παιδὸς αὐτῆν
Μαιῆς ἐν κόλπῳ κεκληγῶτος ἀμφὶ γαλακτί.
Orphci λιθικά, ὀφίτης. ed. Gesneri p. 324.

men stedse maa en temmelig Alderdøm tilskrives den. Den er uidentvivel senere Orphikeres Foster, og indeholder, ligesom de Orphiske Hymner, en stor Deel af disse Præsters Mysterier og hemmelige Ritus. Det er da meget at forinode, at Sagen selv, den Brug nemlig som de have gjort af deslige Stene til deres Orakler, har været ældgammel.

Megen Lighed med dette Sted hos Orpheus har en Fortælling i Photii Bibliothek, uddragen af Damascii Levnetsbeskrivelse over Philosophen Isidorus; og denne Fortælling er saa meget desmærkeligere, fordi den viser, hvorlænge Overtroen med Betylierne har vedligeholdt sig, endog efter at Christendommen havde vundet fuldkommen Sejr over Hedenskabet. Thi denne Isidorus og hans Discipel Damascius levede under Kejser Justinian. Photius beretter efter sin Autor, at en Læge ved Navn Eusebius ikke langt fra Emisa (den samme Stad i hvilken Elagabali himmelfaldne Steen fordum var bleven dyrket), saae engang ved Midnats Tider en Ildkugle med største Hæftighed falde ned, og en stor Löve staae ved Kuglen, hvilken dog strax forsvandt. Da Lægen var, efter at Ilden var slukket, løbet hen til Kuglen, havde han erkjendt den for en Betylus, taget den op og spurgt den, hvilken Gud den tilhørte, hvorpaa han havde faaet til Svar, Gennæus (en heliopolitansk Guddom⁴⁹). Stenen selv beskrives saaledes, at den

⁴⁹) Denne Gennæus blev dyrket under Skikkelse af en Löve. Stod maaskee hændelsesviis saadant Dyr paa Stedet, hvor Meteoret faldt ned, saa er

var en fuldkommen Kugle, en Palme i Gjennemsnit, og af hvidagtig Farve. Derpaa tilføjes adskilligt fabelagtigt om Stenens foranderlige Beskaffenhed, i Henseende til Størrelse og Farve, om Bogstaver som saaes paa den, om den fine pibende Lyd, som den gav fra sig, naar den blev spurgt, og om dens vilkaarlige Bevægelser, da Eusebius ikke var saa meget Herre over den, som andre, der ejede Fætylier, skulle have været ⁵⁰).

det lettere at begribe, hvorfor Stenen just blev anseet for Gudens Gennæi Helligdom.

⁵⁰) είδον, φησι (Damascius) τον Βαιτυλον δια του αερος κινουμενον, ποτε δ' εν τοις ιματιοις κρυπτομενον, ηδε δε ποτε δε εν χειρι βασαζομενον του θεραπευοντος. ονομα δε τω θεραπεποντι τον Βαιτυλον ην Ευσηβιος, ος και ελεγεν επελθειν αυτω ποτε αδοκητον εξαιφνης προθυμικη αποπληνηθηναι του αερος Εμισης εν νυκτι μεσουτη χειρον ως πορρωτατω προς το ορος αυτο εν ω της Αθηναις ιδρυται νεωσ αρχαιοπρεπης. αφικεσθαι δε την ταχισην εις την υπωρειαν του ορους, και αυτοδι καθιζησαντα αναπαυεσθαι ωσπερ εξ οδου, σφαιραν δε πυρος υψαθεν καταθορουσαν εξαιφνη ιδειν, και λεοντα μεγαν τη σφαιρα παρισταμενον, τον μεν δη παραχηρημα αφανη γενεσθαι, αυτον δε επι την σφαιραν δραμειν ηδη του πυρος αποβεννυμενου, και καταλαβειν αυτην ουσαν τον Βαιτυλον, και αναλαβειν αυτον, και διερωτησαι, οτου θεων αν εις Φαναι δε εκεινον ειναι του Γενναιου (τον δε Γενναιον Ηλιουπολιται τιμωσιν

Vi finde i denne Fortælling megen Lighed med det den Orphiske Sang indeholder. For at den Dæmon, som besjelede Stenen, skulde bevæges til at tale, maatte den meget længe bearbejdes og kastes med Hænderne (dog uden at man lod den falde); og det er let at indsee, at en Gjögler her kunde gjöre mange Taskenspillerkonster, ved hvilke Stenen selv syn-

ἐν Διὸς ἰδρυτάμενοι μορφὴν τινὰ λεόντος.) ἀπαγαγεῖν δὲ οἰκάδῃ
 τῆς αὐτῆς νυκτὸς οὐκ ἔλαττω σταδίων δέκα, ὡς ἔφη, διηγεσάμενος.
 οὐκ ἦν ὁ Κυριὸς ὁ Ἐυσεβίος τοῦ Βαιτυλοῦ κινήσεως, ὡς περὶ
 ἄλλοι ἄλλων, ἀλλ' ὁ μὲν ἔδειτο καὶ ἤρχετο, ὁ δὲ ὑπήκουσε
 πρὸς τὰς χρησμάδιας. ταῦτα λήθησας καὶ πολλὰ τοιαῦτα
 ὁ τῶν Βαιτυλιῶν ὡς ἀληθῶς ἀξίος τῶν λίθων, διαγρῆφει
 καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ. σφαιρα μὲν γὰρ φησὶν ἀκριβῆς ἔτυχανεν
 ὦν, ὑπολευκὸς δὲ τὸ χρῶμα, σπιθαρμιαία δὲ τὸν διαμέτρον
 κατὰ μέγεθος. ἀλλ' ἐνίοτε μείζων ἐγίνετο καὶ ἔλαττων, καὶ
 πορφυροειδῆς ἄλλοτε. καὶ γράμματα ἀνέδειξεν ἡμῖν ἐν τῷ
 λίθῳ γεγραμμένα χρωματι τῷ καλουμένῳ Τηγαβαρινῷ
 κατακεχρωσμένα; καὶ ἐν τοίχῳ δὲ ἐγκρούσας, δι' ὧν ἀπέδιδου
 τὸν ζητούμενον τῷ πυνθανομένῳ χρητῶν. καὶ Φωνὴν ἀφίει
 λεπτοῦ συβισμάτος, ἣν ἐρμηνεύσεν ὁ Ἐυσεβίος. Τερατολοῦ, ἡσας
 οὐκ ἔα εἰρημένα ὁ κενόφρων οὗτος, καὶ μυρία ἄλλα παραλο-
 γωτέρα περὶ τοῦ Βαιτυλοῦ ἔπαγει. ἐγὼ μὲν ὡμῶν θειότερον
 εἶναι τὸ χρεῖσμα τοῦ Βαιτυλοῦ. ὁ δὲ Ἰσιδώρος Δαιμονίον μάλλον
 ἔλεγεν, εἶναι γὰρ τινὰ δαιμόνα κινουντα αὐτὸν, οὔτε τῶν Βλα-

tes at have vilkaarlig Bevægelse. Det var den Tids herskende Forestilling hos Hedenskabets Tilhængere, at hver Bætylus havde sin egen Guddom, hvis Organ den var; men Philosopherne, som vilde systematisere Overtroen, meente, at disse Dæmoner vare af en Middelklasse, hverken gode eller onde. I det ringeste troede Isidorus saa. Forresten sees af denne Fortælling, at endnu i det sjette Aarhundrede Bætylerne vare i fuld Gang; at man var opmærksom paa, naar et Meteor faldt ned, for at finde den guddommelige Steen; at den blev hellig bevaret, og brugt som Orakel; at endda ikke saa faa havde deslige⁵¹⁾; og at Hedenskabets gamle Cultus af de større Bætylier endnu ikke var i Syrien gaaet i Glømnelse. Thi det er den samme Damascius, der, som allerede er anført, taler om Bætylierne paa Libanon ved Heliopolis eller Baalbek, om hvilke han ifølge Photius ogsaa har vidst en Mængde forun-

βερων, οὔτε τῶν αἰωνίου προσυλων, οὔ μὲντοι τῶν ἀνηγμένων εἰς τὸ αἰὼν εἶδος, οὔτε τῶν καθάρων πανταπασι. Τῶν δὲ βαιτυλων ἄλλον ἄλλῳ ἀνακεῖται, ὡς ἐκεῖνος δυσφημῶν λεγείη Θεῶ, Κρονῶ, Διὶ Ἡλίῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις. Photii Bibl. cod. 242. p 1062. Dette Sted har ikke undgaaet de Lærdes Opmærksomhed; det er ogsaa berørt af Dr. Chladni i hans ovenfor anførte *chronologisches Verzeichnis*.

⁵¹⁾ Maaskee et Ordsprog Mich. Apostolius anfører *Proverb. X. 71. Κἂν βαιτυλον ἂν κατεπιες* som udentvivl sigter til Fabelen om den Bætylus Rhea gav Saturn at synke, men som man dog ikke ret forstaaer,

derlige Ting³²). Maaden, hvorpaa Eusebius spurgte sit Orakel, var, at han befæstede det i en Væg. Maaskee just fordi han ikke saa godt som andre Gjøglere forstod Konsten at bearbejde Stenen med sine Hænder. Men ellers synes dette ogsaa at have været den Maade, hvorpaa deslige Orakelstene bleve bevarede i Templerne. Falconet har uddraget et Sted af en hidtil utrykt Commentar over Jamblichus de Mysteriis af en Forfatter ved Navn Joseph, der levede i femte Aarhundrede: naar dette Sted skal restitueres til nogen fornuftig Mening, kan det ikke hedde andet, end at der fandtes i Templerne visse i Væggen indmurede Stene, som gave Orakler, og kald-

har Hensyn til disse Orakler. Det kunde maaskee betyde: og var Du saa klog, som om Du havde et Orakel (en Orakelsteen) i Livet!

³²) *Ibid.* p. 1047. ὅτι κατὰ τὴν Ἡλίουπολιν Συρίας εἰς ὄρος τοῦ Λιβανου τὸν Ἀτκληπιαδὴν ἀνελθεῖν φησι, καὶ ἰδεῖν πολλὰ τῶν λεγομένων Βαυτυλιῶν ἢ Βαυτυλῶν, περὶ ὧν μυρία τετρατολογεῖ ἀξία γλωσσης ἀσεβουσης. λεγεί δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν Ἰσιδῶρον ταῦτα χρόνῳ ὑπεροῦ θρασυαθῆναι. Een af disse mange Bætylier har vel især været berømt; thi den omtales i *Etymologicum Magnum*, berigtiget efter Phavorinus, in singulari: Βαυτυλος λιθος γενομενος κατὰ τὸν Λιβανον τὸ ὄρος τῆς Ἡλίου πολως. I det store Solens Tempel i Heliopolis eller Balbek, hvis Ruiner endnu beundres af de Rejsende, havde Soelguden, som *Macrobius* fortæller *Saturn. L. I.*, et berømt Orakel. Kejser Trajan

tes Bætyli³⁾. Og Sagen bliver fuldkommen klar, naar man tænker paa den sorte Steen i Kaabens Muur. Overtroen med disse Stene har i Orienten formodentlig først veget for Mohameds Lære; i Occidenten derimod, især Italien, synes fra de ældre Tider af Sagen at være bleven betragtet fra en anden Side: Stenregn, som de romerske Forfattere ofte omtale, ansaaes for Prodigium; den betydede Intet godt, Guderne maatte forsones ved Offringer og Supplicationer, og skjönt Romerne sely havde adskillige fra Himlen faldne Hellig-

spurgte det endnu tilraads angaaende sit parthiske Felttog. Stode maaskee Bætylierne paa Libanon i Forbindelse med dette Orakel?

³⁾ τα ἐν τοῖς ναοῖς Βαιτυλία δια λιθῶν ἐν τοῖς τοιχείοις προσραπτῶντων. *Jamblich de Myster. Aegypt. ed. Th. Gale p. 215.* Man seer af hele Sammenhængen at Joseph taler om Orakler ved Bætylierne i Templerne. Men Stedet giver, saaledes som det læses hos Gale, ingen Mening, og Falconets Forslag at læse δια λιθῶν ἐν τοῖς τοίχοις προσρησαντων, er i det ringeste meget ingenieus. Det vilde aldeles svare til det Damascius beretter om Lægen Eusebius, som spurgte Stenen τοίχῳ ἐγκρουσας.

Jevnf. Falconet dissertation sur les Bætyles p. 526. Hvilken Kraft man forresten tilskrev saadanne Stene, sees og af et Sted Gale anlører p. 239, af Nicephorus in Synesium: Δαίμονες ἐξ αἰῆρος καὶ γῆς φεγγόνται τοῖς δὲ τοῖς λιθοῖς, ἢ ταῖς δὲ ταῖς βεταναις.

domme, skjönt den ifølge de sibyllinske Böger fra Pessinus til Rom hentede Gudindes Steen strax herliggjorte sin Ankomst med store Mirakler, blev dog Tænkemaaden om de i Italien selv nedfaldne Stene stedse den samme. Deslige Helligdomme hörte ikke til Systemet af den romerske Statsreligion; og de der styrede denne, skjöttede ikke om, at föröge Gjenstandene for Folkets Dyrkelse. Maaskee disse Stene have gjort större Lykke i andet og tredie Aaarhundrede, da alle Nationers Overtro stimlede sammen til Rom, som til et fælleds Middelpunkt, og især de asiatiske Religioner fandt der saa mange Dyrkere. Men Historien taler ikke derom. Selv Elagabali Steen maatte efter denne Kejsers Död rejse tilbage til Syrien. Dog var det maaskee ikke umuligt, at man nu, da man kjender disse Stene nöjagtig, fandt endeel af dem blandt de magiske Oldsager, der bevares i de romerske Kabinetter, og endnu dagligen opgraves af Jorden.

VI.

Beskrivelsen, som de Gamle give om disse Stene, passer baade hvad deres Form og Farve, og hvad Omttændighederne angaaer, under hvilke de faldt ned fra Himlen, meget nöje til de nyere Beretninger om Aërolitherne.

De større vare deels uformede Masser, f. E. den ved Ægos Potamos; eller fiirkantede, liig den, Araberne dyrkede som Guden Dusares, der ogsaa forestilles paa Adraenernes Mynt. Andre vare rundagtige nedenfor, oventil koniske: saaledes beskrives Elagabals Steen, og en ligedan Form have adskillige andre paa Mynterne. Andre endelig vare ganske runde; og disse synes især at have været af det mindre Slags. De fleste af disse Former findes endnu. Uformelige Masser f. E. de store saakaldte Masser af gedigent Jern. Ovale eller æggeformede, f. E. Stenen som faldt ned ved Ensisheim: runde, som næsten de fleste mindre Stene ere. Farven beskrives ogsaa af de Gamle. Om den Pessinuntinske beretter Arnobius, at den var *coloris furvi atque atri*, tillige ujevn, *angellis prominentibus inæquatis*. Den var ogsaa liden, da en Mand lettelig kunde bære den i sin Haand. Stenen ved Ægos Potamos siges, at have havt *colorem adustum*: ligesaa beskrives Elagabals Steen at have været af en sort Farve. Ogsaa den i de Orphiske Sange omtalte Siderites er sort, haard, djerv og udvortes ujevn. Hos Plinius beskrives paa samme Maade Lapidés ceraunii som sorte. Samme Farve har endelig Arabernes Helligdom i Kaabens Muur. Netop saaledes see vi og de i vore Dage nedfaldne Stene. Vor Bartholins Efterretning om een der 1654 nedfaldt i Fyen, passer ganske paa de Gamles. "Quantum video, siger han, *pyrites est, et inspersis maculis scintillat, percussusque scintillas excutit* (den var altsaa saa haard at man kunde slaae Ild med den) *Exteriori facie in-*

*ducta est crusta, nigricans, quasi igne cremata*⁵⁴).” Samme Beskaffenhed har ogsaa den Ensisheimske, de ved Benares fundne, de som nyeligen nedfaldt i Departementet de l’Orne⁵⁵), med eet Ord, alle. *Intus*, tilføjer Bartholin, *ex flavo candidat*. Dette er det samme, hvad Damascius siger om Eusebii Bætylus, at den var af hvidagtig Farve (*ὕπολευκος το χρωμα*); formodentlig fordi den var mindre brændt eller glaseret i Kru- sten, som overalt er tynd paa disse Stene, og desto för kunde være Forandringer underkastet, da Stenene inden i ere alle hvidagtige. Ligesaa hvidagtig var og den i Paphos dyrkede Steen, om den ellers kan regnes blandt de fra Himlen ned- faldne. Samme Farve har ogsaa en anden gammel arabisk Steen, som ligeledes helligholdes af Mahomedanerne, gjem- mes nær ved Kaaben i en stor Jernkasse, og ansees for at være Is- maels Liigsteen⁵⁶). Endelig haves og Efterretningerom, at i den gamle Verden Stenenes Nedfald var ledsaget af Meteoror. Saaledes maa jo Fortællingen hos Sanchuniathon om den Stjerne forklares, som Astarte fandt. Dertil sigter ogsaa Efterretnin- gen hos Aristoteles om den Comet, som saaes om Natten, da Stenen faldt ved Ægos Potamos om Dagen. Maaskee og Stjer-

⁵⁴) Thomæ Bartholini *hist. Anatom. centur. III et IV p. 337.*

⁵⁵) *I. B. Biot Relation d’un Voyage fait dans le departement de l’Orne pour constater la realité d’un météore observé à l’Aigle 26 floreal An II. Paris An XI.*

⁵⁶) *Assemani lib. cit. p. 24.*

nerne over de Stene, som forestilles paa Mynter; og hele Fortællingen hos Damascius om den nedfarende Stjerne, der blev Eusebii Bætylus, er ganske overenstemmende med Biots og andres Fortællinger om de allernyeste Phænomener af samme Beskaffenhed. Selv det der findes i den Orphiske Sang og hos Damascius om den pibende Lyd, hvormed disse Stene gave deres Orakler, har maaskee sin Oprindelse af det Piben og Hvinen i Luften, hvormed de vare nedfaldne.

Tidens Korthed, da jeg ønskede endnu for Vinterssessions Slutning at forelægge Selskabet disse Bemærkninger, har ikke tilladt mig at anstille dybere Undersøgelser, hvilke denne interessante Materie unægtelig fortjener. Men saasnart det er afgjort, at Bætylierne høre til saadanne himmelfaldne Stene, er der en viid Mark aabnet for antiquariske og naturhistoriske Granskninger; og maaskee al den Overtro, den gamle Verden drev med Stenene, hvormed de Orphiske Sange, Theophrast, Plinius og andre have saa meget, for en stor Deel nedstamme fra denne Kilde; ligesom den rundagtige, ofte koniske Form, endeel Antiker⁵⁷⁾, især persiske Gemmer have, öjensynlig röber samme Oprindelse⁵⁸⁾.

⁵⁷⁾ En saadan Ægyptisk, som maaskee var en Osirisk Bætylus, gjemmes i det borgianske Kabinet. *Zoëga de Obelisc. p. 203.*

⁵⁸⁾ Er maaskee den Steen med Persepolitansk Skrivt, som Michaux har bragt med fra Bagdad, og Millin har udgivet og beskrevet i sine *Monummen:s*

antiques inédits ou nouvellement expliqués Tome I. p. 38 af samme Beskaffenhed? Efter den Form den har, kan den gjerne være det. Den er nedenfor rundagtig og bliver oventil spidsere. Den beskrives som en Basalt eller Hornsteen, bruser med Syre, og giver, naar den gnides, en stinkende Lugt. Millin troer, at det er en Marmorart, der kan henføres til Hauy's *chaux carbonatée bituminifère*. Dens Farve er paa Overfladen sort: inden i graa. Det var at ønske, at en Parisisk Naturkyndig vilde paa ny undersøge Stenen, for at afgjøre om den maa skee var beslægtet med vore himmelfaldne.
